

Referanser:

KM 11/08, KM 11/10

Organisering av praktisk teologisk-utdanning – høring

Sammendrag

Kirkerådet gir i denne saken sin uttalelse til høringen om en fremtidig organisering av Det praktisk-teologiske seminar (PTS). Seminaret har vært en kirkelig institusjon som har utdannet prester siden 1834. PTS er i dag en virksomhet under Kulturdepartementet, lokalisert ved Det teologiske fakultet i Oslo og som gir praktisk-teologisk utdanning for prestestudenter. Kirkelig utdanningscenter Nord (KUN) er formelt underlagt PTS, har et eget styre og tilbyr praktisk-kirkelig utdanning blant annet for prester, diakoner, kantorer og kateketer. Når det fra 2017 etableres et tydeligere skille mellom stat og kirke blir det et spørsmål om hvordan virksomheten ved PTS skal videreføres.

I sin høringsuttalelse støtter Kirkerådet forslagene fra Kulturdepartementet som går ut på at PTS omorganiseres slik at virksomheten overføres til Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Kirkelig Utdanningscenter Nord, som i dag er underlagt PTS, skilles ut og overføres til rettssubjektet Den norske kirke.

Forslag til vedtak

Kirkerådet vedtar følgende høringsuttalelse som sitt svar til Kulturdepartementets høringsnotat om *Organisering av praktisk-teologisk utdanning – etter et tydelig skille mellom staten og Den norske kirke.*

Saksorientering

Innledning

Forvaltningsreformen for et tydelig skille mellom stat og kirke nødvendiggjør en drøfting av Det praktisk-teologiske seminar (PTS) sin fremtidige organisering. Departementet har tidligere fremmet forslag om at det skal overlates til Kirkemøtet å fastsette kvalifikasjonskrav for ordinasjon og tilsetting som prest i Den norske kirke (*Staten og Den norske kirke – et tydelig skille. Forslag til endringer i kirkeloven for behandling i Kirkemøtet 3. mars 2015*).

Høringsnotatet av 20. april 2015 inviterer en rekke høringsinstanser, deriblant Kirkerådet, til å uttale seg om disse hovedspørsmålene:

1. PTS har til nå vært direkte underlagt kirkeavdelingen i Kulturdepartementet, men som en konsekvens av forvaltningsreformen har departementet fremmet forslag om at virksomheten ved PTS omorganiseres slik at den blir en del av virksomheten ved Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo.
2. Kirkelig utdanningssenter i Nord (KUN) er i dag underlagt PTS. Med en endring av PTS vil også organiseringen av KUN bli berørt og departementet foreslår at virksomheten ved KUN overføres til det nye rettssubjektet for Den norske kirke. Den nærmere organisatoriske innplassering vil det etter forslaget være opp til kirken å avgjøre.

1. Om cand.theol.-graden i Norge

Med bakgrunn i Kirkeloven § 31 godkjenner departementet i dag de praktisk-teologiske utdanningene ved alle de teologiske lærestedene. Etter at kvalitetsreformen ble innført i 2002 og de praktisk-teologiske emnene ble videreført som integrert i cand.theol.-graden, har Kunnskapsdepartementet godkjent cand.theol.-graden i sin helhet, uten at kirkeavdelingen i Kulturdepartementet har godkjent de praktisk-teologiske emnene særskilt.

Både menigheter og rådsorganer i Den norske kirke har nytt godt av prestenes lange og gode utdanning, blant annet sikret ved denne 6-årige profesjonsgraden.

Menighetsfakultetet omtaler profesjonsstudiet i overordnet mening som et «praktisk-teologisk studium», jfr. Studieprogramkatalog, høyere grad, MF høsten 2006. Alle de tre studiestedene som i dag gir cand.theol.-graden mener det er viktig at praktiske og teoretiske disipliner forblir nært integrert også i fremtiden. Cand.theol.-graden er en av profesjonsgradene i Norge med beskyttet tittel og tildeles av institusjoner som går inn under lov om universiteter og høyskoler. Graden tildeles i dag av Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, Det teologiske Menighetsfakultet og Misjonshøgskolen, jfr. Forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler, 16. desember 2005.

Gjennomføring av graden cand.theol. er et av kvalifikasjonskravene for prestedtjeneste i Den norske kirke, jfr. Forskrift om tilsetting av menighetsprest § 2 bokstav b. Reglene for kvalifisering av prest inneholder også kravet om praktisk-teologisk utdanning hvor en person kan tilsettes som menighetsprest som «innenfor eller utenfor denne graden har fullført praktisk-teologisk utdanning ved,

eller godkjent av, et norsk teologisk fakultet», forskriften § 2 bokstav c. Praktisk-teologisk utdanning har i dag et omfang på om lag ett års praktisk og teoretisk studium. Organiseringen av praktisk-teologisk utdanning er i dag ivarettatt av hver av de tre utdanningsinstitusjonene. I tillegg tilbys praktisk-teologisk utdanning også ved Kirkelig utdanningscenter nord (KUN). Ved Misjonshøgskolen i Stavanger og ved Menighetsfakultetet i Oslo er studiet fullt integrert, mens ved Det teologiske fakultet i Oslo fungerer studiet i stor grad integrert, samtidig som det formelt sett er organisert ved en egen kirkelig eid institusjon; Det praktisk-teologiske seminar (PTS).

2. Bakgrunn for Praktisk-teologisk seminar

En kongelig resolusjon av 2. juli 1834 etablerte *Praktisk-teologisk Seminar* ved Universitetet i Oslo. Seminaret ble etablert på permanent basis ved «Lov angaaende practisk-theologisk Examen» av 16. juni 1848. Seminaret skulle «meddele undervisning i Homiletikk, Liturgikk, Kateketikk, Pastoralteologi, Pedagogikk i forbindelse med Metodikk, samt Kirkesang og Messe». Målet var å føre kandidaten frem til ordinasjon og prestetjeneste i Den norske kirke.

PTS gir i dag en selvpresentasjon slik:

«Det praktisk-teologiske seminar er ein frittstående kyrkjeleg utdanningsinstitusjon som sorterer direkte under Kulturdepartementet. Seminaret har sidan 1848 gitt praktisk-teologisk utdanning til kommande prester. Utdanninga inngår i cand.theol.-graden, og er samordna med Det teologiske fakultet. Det praktisk-teologiske grunnstudiet kan òg gjennomførast som eit frittstående studium.

§ 1 i Forskrift om Det praktisk-teologiske seminar seier:

"Det praktisk-teologiske seminar skal gi prestekandidater, prester og andre teoretisk og praktisk utdanning på høgskolenivå for tjeneste i Den norske kirke, samt drive forskning og utviklingsarbeid innenfor sine fagområder.

Målet for Det praktisk-teologiske seminars undervisning, øvelser og evaluering av prestekandidater er at de som uteksamineres har de kunnskaper og ferdigheter, samt den personlige egnethet som kreves for å kunne utøve prestetjeneste i Den norske kirke.

Seminaret skal samarbeide med biskopene og øvrige kirkelige organer, og med universitetssektoren og de øvrig institusjoner som befatter seg med praktisk kirkelig utdanning." (<http://www.praktikum-pts.no/om/>)

PTS tilbyr i dag undervisning innen pastorallære, homiletikk, liturgikk, sjelesorg, religionspedagogikk og kirkerett – emner som alle er integrert i cand.theol.-graden ved TF. Studieløpet ved TF er ordnet slik at de praktisk-teologiske fagene tilbys på ulike steder i utdanningsløpet. Det avsluttende semesteret i praktisk teologi, Teologi i praksis 3, som inkluderer stiftspraksis, er et utelukkende praktisk-teologisk fag.

Dagens virksomhet ved PTS reguleres av Forskrift om Det praktisk-teologiske seminar av 26. juni 1998, og Forskrift om eksamensreglement for praktisk-teologisk utdanning ved Det praktisk-teologiske seminar, av 20. september 2005. I følge forskriften om PTS § 1 er formålet med PTS å «gi prestekandidater, prester og andre, teoretisk og praktisk utdanning på høgskolenivå for tjeneste i Den norske kirke, samt drive forskning og utviklingsarbeid innenfor sine fagområder.» Videre er målet for seminarets undervisning, øvelser og evaluering av prestekandidater, at «de som uteksaminerer har de

kunnskaper og ferdigheter, samt den personlige egnethet som kreves for å kunne utøve prestedtjeneste i Den norske kirke.»

PTS får sin bevilgning over Kulturdepartementets kap. 340, med tilhørende inntektskapittel 3340. For 2014 var bevilgningen i endelig tildelingsbrev på 12,4 mill. kroner mens inntektskravet utgjorde 1,9 mill. kroner. Bevilgningen skal også dekke virksomheten ved Kirkelig utdanningscenter nord (KUN). Ca. 5 mill. kroner av bevilgningen og 400 000 kroner av inntektskravet fordeles ved virksomheten ved KUN. De øvrige midlene og inntektskrav inngår i virksomheten ved PTS. Tildelingen legger grunnlag for om lag 9 årsverk ved PTS og 5 årsverk ved KUN. Inntektene opparbeides hovedsakelig på grunnlag av deltakeravgifter og ulike typer prosjektstøtte.

Styret for PTS består av åtte medlemmer som i dag oppnevnes av kirke departementet. Tre medlemmer oppnevnes etter forslag fra Bispemøtet og Kirkerådet, de øvrige medlemmene representerer Det teologiske fakultet, PTS og studentene. Styret er seminarets øverste organ og har det overordnede ansvar for hele den faglige og administrative virksomhet ved PTS, herunder:

- vedta studieplaner
- tilsettingsmyndighet
- forvalte bevilgningen fra departementet

PTS er i dag formelt sett en kirkelig institusjon, virksomheten ved seminaret er styrt av Den norske kirke ved Kulturdepartementet.

Styret består i dag av

Biskop Solveig Fiske, (leder) Representant for biskopene

Professor Kjetil Hafstad, Det teologiske fakultet

Sokneprest Mari Wirgenes

Seniorrådgjevar Ørnulf Elseth

Begge er representanter for kirkelige yrkesgrupper/folkekirkelige brukerinteresser

Professor Hallgeir Elstad, Det teologiske fakultet

Høgskolelektor Elisabeth Tveito Johnsen, Representant for de tilsatte ved PTS

Stud.theol. Geir Wiknes, Studentrepresentant for TF

Sivert Angel, rektor ved Det praktisk-teologiske seminar, Stig Lægdene rektor ved Kirkelig utdanningscenter Nord og Morten Fredrik Hagen student på avsluttende praktikum ved PTS møter alle uten stemmerett.

3. Kort om bakgrunnen for Kirkelig utdanningscenter Nord – KUN

På 1990-tallet vokste ideen frem om å gi utdanningsmuligheter til kirkelige stillinger i Nord-Norge. Et initiativ fra daværende rektor Gunnar Stålsett ved PTS skulle få stor betydning for realiseringen av planene. Det ble tatt initiativ til å etablere en avdeling av PTS i Tromsø som forsøksordning for 4 år fra høsten 1997 og en komité ble opprettet for å konkretisere planene. Biskop Ola Steinholt ledet komiteen. Komiteen bestod av representanter fra Bodø, Kautokeino, Alta og Tromsø i tillegg til rektor Stålsett. Ulike kirkelige yrkesgrupper var også representert i komiteen.

Komiteen drøftet ulike alternativ, enten å opprette et seminar som en stiftelse eller som en institusjon med tilknytning enten til Universitetet i Tromsø eller til Det praktisk-teologiske seminar i Oslo. Steinholt-komiteén kom frem til følgende konklusjoner:

- Opprettelse av et praktisk-kirkelig kompetansesenter i Tromsø med minimum fire faste stillinger i Tromsø, finansiert over Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementets budsjett (kirkeavdelingen).
- Organiseres i startfasen som et prosjekt i regi av Det praktisk-teologiske seminar, med et prosjektstyre som oppnevnes av Det praktisk-teologiske seminars styre etter forslag fra Sør- og Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Samisk Kirkeråd og Universitetet i Tromsø
- Det arbeides med å få Universitetet i Tromsø til å overta ansvaret for senteret i løpet av prosjektperioden
- Senteret søker samarbeid med de institusjoner og organer som er aktuelle innenfor feltet praktisk-kirkelig grunn-, etter- og videreutdanning
- Senteret gir ettårig praktisk-kirkelig grunnutdanning til studenter som ønsker å bli bl.a. diakoner, kateketer, kirkemusikere, kirketolker, kirkeverger og prester
- Senteret gir kurs, etter- og videreutdanning til kirkelige medarbeidere av alle yrkeskategorier - noen av tilbudene også til personer uten studiekompetanse.

(Kilde: KUNs nettside: <http://uit.no/ansatte/organisasjon>)

Styret ved Det praktisk-teologiske seminar sluttet seg til anbefalingene fra komiteen.

I 2001 ble det foretatt en ekstern evaluering av prosjektet. Evalueringsrapporten inneholdt kritiske merknader, utfordringer og positive kommentarer om det som var oppnådd så langt. Rapporten konkluderte med å anbefale at KUN kunne videreføres etter prosjektperiodens slutt. Etter fire års forsøksordning ble det i 2002 besluttet at KUN skulle videreføres på permanent basis jf. St. prp. nr. 1 (2002-2003). Fra og med 2003 har det eksistert et permanent kirkelig utdanningstilbud i og for Nord-Norge underlagt Det praktisk-teologiske seminar.

KUN er formelt og organisatorisk underlagt PTS, men har eget styre.

Kirkelig utdanningssenter i nord gir praktisk-kirkelig utdanning ikke bare for prester, men også for diakoner, kantorer/organister, kateketer og trosopplærere. KUN er lokalisert på campus til Universitetet i Tromsø. Studiet på KUN er delt inn i to avdelinger, Praktisk-kirkelig utdanning, del 1 (PKI) og Praktisk-kirkelig utdanning, del 2 (PKII). KUN har en samarbeidsavtale med Universitetet i Tromsø, og samarbeider tett med Institutt for historie og religionsvitenskap, Kunstfaglig fakultet, Universitetet i Nordland og Diakonhjemmets Høgskule i Oslo om henholdsvis presteutdanning, kantor/organistutdanning, kateketutdanning og diakonutdanning. I alle disse utdanningene står KUN for den praktisk-kirkelige delen av utdanningen. Senteret har utviklet en tverrfaglig profil. Dette uttrykkes f.eks. gjennom at studentene har om lag 50 % av undervisningen sammen.

Både PTS og KUN tilbyr etter- og videreutdanningskurs i tillegg til grunnutdanning.

Verken PTS eller KUN kan på selvstendig grunnlag utstede studiepoeng. For begge virksomhetene gjelder det at studiepoengene formelt sett gis ved Det teologiske fakultet eller fra en annen akkreditert studieinstitusjon etter avtale.

En praktisk-kirkelig utdanningsinstitusjon som KUN står på to bein; et kirkelig og et akademisk. KUN har vært opptatt av at dette balanseres.

KUN har følgende overordnede mål (langtidsplan 2014-17):

1. å gi praktisk-kirkelig utdanning til stillinger i Den norske kirke
2. å gi kvalifiserte og engasjerte medarbeidere som er forpliktet på kirkas oppdrag, bevisst på tverrfaglig samarbeid og kjenner kirkas hverdag
3. å gi studentene evne til å sette seg inn i og forholde seg til ulike kontekster med utgangspunkt i nordnorsk samfunns- og kirkeliv, hvor det samiske og kvenske har en tydelig plass
4. å bidra til rekruttering av kompetente medarbeidere til kirkelige stillinger, særlig i Nord-Norge
5. å bidra til personlig og åndelig utvikling hos studentene
6. å være et praktisk-kirkelig kompetansesenter i landsdelen som driver forsknings- og formidlingsvirksomhet med en særlig forpliktelse på samfunns- og kirkeliv i Nord-Norge
7. å støtte opp om ivaretagelse og utvikling av samisk og kvensk kirkeliv

KUNs tilknytning til virksomhet og programmer innen Den norske kirke kommer til uttrykk ved at institusjonen viser lojalitet til kirkelige planer og målsettinger og at representanter fra Den norske kirke er representert i KUNs styrende organer. De fleste av KUNs ansatte lærere er ordinert eller viglet.

Et anliggende for KUN er å holde fast på en nordnorsk profil med et eget ansvar for samiske og kvenske forhold i undervisning og forskning. KUN har innledet samarbeidsprosjekter med Samisk kirkeråd om samisk-/urfolksrelaterte tema og med de to nordligste bispedømmerådene om språk- og kulturinnføring for ansatte med annet morsmål enn norsk.

I denne sammenheng kan en også nevne KUNs rekrutterende funksjon, dels av fjernstudenter som her finner det deltidsstudium som passer ved siden av deres jobb og dels av studenter med særlig tilknytning til Nord-Norge.

Styret besto 31.12.2014 av

Anne Marie Bakken, leder, Nord-Hålogaland bispedømmeråd

Vigdis Larsen, nestleder, Sør-Hålogaland bispedømmeråd

Biskop Per Oskar Kjølaas, Representant for biskopene

Anne Dalheim, Samisk kirkeråd

Kristin Joachimsen, Universitetet i Tromsø

Geir Hellemo, Det praktisk-teologiske seminar

Ragnhild Strauman, Ansattes representant

Henriette Steen, Studentrepresentant

(Kilde; KUNs nettsider)

4. Vurderinger med tanke på fremtidig organisering av PTS

Alternativ A

Hele virksomheten overføres til rettssubjektet Den norske kirke

Spørsmålet som reises for praktikumsundervisningen ved Det teologiske fakultet er om denne kan undergis en form for kirkelig forankring. Praktikum ved Det teologiske menighetsfakultet og Misjonshøgskolen, er del av/avdeling i institusjonens virksomhet hvor interne bestemmelser sørger for at undervisningen forankres i Den norske kirkes bekjennesskrifter. I dagens PTS har Den norske kirke ved Kulturdepartementets kirkeavdeling en betydelig formell innflytelse som referert ovenfor. Et

argument for at Den norske kirke overtar ansvaret for PTS fra departementet er nettopp behov for fortsatt kirkelig tilknytning eller forankring.

Bispemøtet har hatt saken om fremtidig organisering av PTS oppe på møtet 22-23. mai 2014 (BM 16/14). Fra protokollen hitsettes:

Bispemøtet vurderer saken slik at Den norske kirke bør søke å bevare PTS som en kirkelig institusjon. Det vektlegges i denne sammenheng at PTS i prinsippet alltid har vært en kirkelig institusjon, forankret i Kongens særlige kirkestyre, og det har alltid vært forutsatt at PTS skal drives i nær kontakt med biskopene og kirken for øvrig.

Bispemøtet er videre opptatt av at cand.theol.-studiet må bevares ved Universitetet i Oslo, og at KUN i Tromsø kan bevares som institusjon.

Det kan i den videre prosess utredes om PTS i større grad kan samvirke med andre læresteder som gir cand.theol.-graden.

På landsbasis uteksamineres det hvert år ca 50 personer med cand.theol.-grad. Det har vært reist spørsmål om hvor bærekraftig det er at tre eller flere institusjoner over tid kan opprettholde tilstrekkelige fagmiljøer innen praktisk-teologiske disipliner. Et felles seminar vil både kunne samle ressurser, og eventuelt styrke den faglige praktisk-kirkelige kompetanse, og en kunne i noen grad gi mulighet for praktisk-kirkelig utdanning også for andre yrkesgrupper. Mot dette kan det også hevdes at når praktikum finnes på hvert av de tre studiestedene bidrar det til faglig utveksling mellom teori og praksis og til en styrking av hvert enkelt studiested ved at praksislærere bidrar inn i hvert enkelt fagmiljø.

Opprettelsen av et eget kirkelig praksisinstitutt, som for eksempel skulle erstatte ett eller flere av de teologiske lærestedenes praktikum, vil imidlertid kunne være krevende å få akkreditert som en selvstendig utdanningsinstitusjon. Et institutt vil trolig være avhengig av en avtale med ett eller flere eksisterende utdanningsinstitusjoner.

Etter kvalitetsreformen på begynnelsen av 2000-tallet beholdt cand.theol.-graden et seksårig utdanningsløp, med alle de praktiske-teologiske emnene integrert i graden. Cand.theol.-graden ble beholdt som en profesjonsgrad. Dette førte også til at vurderinger og evalueringer med hensyn til kandidatens skikkethet for prestetjeneste forble innlemmet i det akademiske systemet og dets evalueringssystem. Dersom all praktisk-kirkelig utdanning samles i et eget kirkelig seminar, kan dette medføre at cand.theol.-graden endres til et mastergradsstudium. Det er usikkert om en institusjon utenfor den gradsgivende institusjonen kan gi ett års studium som er en del av graden. Cand.theol.-graden kan som profesjonsgrad sies å bidra til å gi en akademisk og samfunnsmessig anerkjennelse av fagfeltet teologi. Da vil det være lite heldig om graden som profesjonsgrad skulle forsvinne.

Kirkerådet ser at det gjennom mange år har skjedd en viss svekkelse av teologifaget som universitetsfag i enkelte europeiske land. En mulig konsekvens dersom man gjennomfører en utskilling av PTS fra Det teologiske fakultet til Den norske kirke kan være at teologifaget ved Universitetet i Oslo svekkes fordi Universitetet ikke selv opplever å ha eierskap og full styring med profesjonsstudiet. Det bør være en klar kirkelig målsetting at tilbud om cand.theol.-utdanning kan gis på Det teologiske fakultet blant annet for å videreføre teologifaget som universitetsfag i Norge.

En overføring av virksomheten ved PTS til Den norske kirke, samtidig som PTS forblir integrert i Universitetet i Oslo, vil trolig ikke være ønskelig fra deres side, siden Universitetet i Oslo har uttalt et

behov for autonomi i forhold til presteutdannelsen ved Det teologiske fakultet, med henvisning til Universitets- og høyskoleloven § 1-5 *Faglig frihet og ansvar*:

- «(1) Universiteter og høyskoler skal fremme og verne akademisk frihet.»
- «(3) Universiteter og høyskoler kan ikke gis pålegg eller instruksjoner om
 - a) læreinnholdet i undervisningen og innholdet i forskningen eller i det kunstneriske og faglige utviklingsarbeidet
 - b) individuelle ansettelses eller utnevnelser»

Til sist ville et slikt alternativ også forutsette at Misjonshøgskolen og Menighetsfakultetet frivillig ville nedlegge sitt praktisk-teologiske undervisningstilbud og ev overføre ressurser til et felles seminar.

Dersom PTS overføres til Universitetet i Oslo, kan en neppe regne med at kirken senere vil kunne disponere de ressurser og den budsjettpost som i dag er bevilget PTS i det tilfelle Den norske kirke på et senere tidspunkt skulle komme til å ville utvikle et eget nasjonalt teologisk praksisinstitutt. Det er i dag vanskelig å se hvilke utviklingsmuligheter en i fremtiden vil stå overfor, ei heller hvordan arbeidsmarked og kirkelige utdanninger vil eller bør utvikle seg. Dagens PTS kunne vært sett på som en ressurs kirken i fremtiden eventuelt kan bygge på dersom kirken selv skulle ønske å etablere et praktisk-teologisk seminar. Hvor realistiske slike langsiktige perspektiver er, er som nevnt vanskelig å vurdere.

Ut fra et økonomisk synspunkt kan det hevdes at dersom rettssubjektet Den norske kirke overtar PTS vil kirken også måtte sikre like økonomiske vilkår også for de andre utdanningsinstitusjonenes praktikumsutdanning. I og med at PTS i dag har egen driftsbevilgning fra Kulturdepartementet, har praktikumsutdanningene ulike økonomiske vilkår.

En mulighet som har fremkommet i debatten, og som er en variant av det alternativ at kirken overtar PTS, er at PTS blir videreført som et selvstendig praktisk-teologisk senter. Et slikt forslag er tidligere fremmet av PTS (styredokument 14.09.2010). Dette forslaget ville sikre PTS mot en nedleggelse. Etter det Kirkerådet erfarer er det lite trolig at UiO og KD vil gå med på et slikt forslag av tilsvarende grunner som om PTS skulle hatt en tydeligere kirkelig forankring som nevnt ovenfor.

Alternativ B

PTS overføres til Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo

Dersom virksomheten ved PTS overføres Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, vil de ansatte ved PTS fortsatt være statstjenestemenn med de rettigheter og vern som følger av dette. Arbeidet med virksomhetsoverdragelse vil i en slik løsning trolig bli nokså enkel å gjennomføre; de ansatte forblir ansatt i staten.

Det er videre et viktig prinsipp for utdanningsinstitusjonene at all utdanning skal utvikles og forankres i institusjonen selv. Slik kan utdanningsinstitusjonene utvikle sin forskning og formidling på fagenes premisser og opprettholde en tydelig grense mellom faglig autonomi og forskningsfrihet på den ene side og kirkelig styring og forvaltning på den andre.

At teologiutdanningen ikke skal styres eller kontrolleres av kirkelige organer har også vært brukt som et argument for mangfold blant utdanningstilbudene. Utdanningsinstitusjonene bestemmer selv, blant annet med kjennskap til de kvalifikasjonskrav som er stilt av Kirkemøtet, hvordan graden nærmere bygges opp. Dette kan også gjelde for de ulike praktikumstilbud. Mangfold kan også tenkes å styrke rekrutteringen til studiene.

Når utdanningsinstitusjonene selv organiserer praktikum antas dette å bidra til en bedre integrasjon av praksis i cand.theol.-graden. Når praksiselementer spres ut over hele utdanningsløpet gir dette bedre dynamikk mellom praksis og teori og en unngår opphopning av uønsket store praksisbolker, for eksempel lagt mot slutten av et langt utdanningsløp.

Et annet argument for at PTS overføres Universitetet i Oslo er også at Den norske kirke da formelt sett unngår å havne i en konkurransesituasjon med Menighetsfakultetet og Misjonshøgskolen ved at kirken ikke selv vil ha et særskilt ansvar for studentene ved det ene av de tre fakultetene som utdanner prester. Med andre ord vil kirken kunne stå i en lik relasjon til alle de tre fakultetene.

Det er viktig å merke seg at UiO etter en eventuell overdragelse av PTS vil stå helt fritt til å organisere driften av PTS, herunder også å redusere virksomheten. For kirken vil det være et merkbart tap dersom det praktisk-teologiske fagmiljø ved PTS over tid skulle svekkes, for eksempel dersom det i fremtiden mot formodning skulle bli færre studenter ved fakultetet og med det krav om nedbemanning. Ved overføring til Universitetet i Oslo vil kirken måtte leve med en slik usikkerhet.

Ved en overføring av PTS til Universitetet i Oslo reises spørsmålet om og i tilfelle hvordan den praktisk-teologiske utdanningen kan sikres en fortsatt kirkelig forankring eller kunne «*drives i nær kontakt med biskopene og kirken for øvrig*» som Bispemøtet vedtok i sak BM 16/14, se ovenfor.

18. november 2014 kom det i stand et møte mellom Universitetet i Oslos ledelse, ledelsen ved Det teologiske fakultet, Bispemøtets preses og Kirkerådets direktør. Tema for møtet var orientering og samtale om mulig fremtidig organisering av praktisk – teologisk utdanning i tilknytning til Det teologiske fakultet. På møtet uttrykte ledelsen ved Universitetet at de stilte seg positive til å overta PTS og at de ønsket å videreføre en godt tilbud til profesjonsutdanning innen teologi på samme måte som de tilbyr andre utdanningsløp.

5. Samarbeid kirke - fakultet

I dag er det et krav om at alle ansatte i PTS skal være medlemmer av Den norske kirke ettersom disse regnes som kirkelige tilsatte. Dersom PTS overføres til TF/UiO vil også dette kravet falle bort. Dette vil sammen med blant annet bortfall av styreoppnevning og budsjettfullmakter, kunne svekke tilknytningen mellom PTS og Den norske kirke. Bortfall av medlemskapskravet vil kunne avhjelpes dersom det tas særlig hensyn til kirkelig arbeidserfaring i vurderingen av søkere til stillinger i praktisk teologi.

En viss kirkelig forankring kan sikres ved at fakultetsstyret ved TF, som har 11 medlemmer, tiltres av kirkelige foreslåtte representanter. Eksterne styremedlemmer foreslås i dag av fakultetet og godkjennes av Universitetsstyret. Ved en virksomhetsoverdragelse kan det være ønskelig fra Den norske kirkes side å øke antall eksterne medlemmer. Fakultetsstyret har ansvaret for årsplan og budsjett, samt stillingsbetenknninger.

Man kunne også oppnevne representanter fra praksisfeltet eller fra kirkens ledelse til innstillingsutvalg i de stillinger hvor det vil være aktuelt.

Innføringsprogrammet for teologistudenter «*Veien til prestetjeneste*» som i dag er drevet av Bispemøtet, medfører også et tett samarbeid mellom kirken og fakultetene. Dette programmet løper parallelt med teologistudiet og bør videreføres.

Kirkerådet mener et felles kontaktorgan mellom norske høyere utdanningsinstitusjoner og kirken, gjerne etter mønster av *Råd for samarbeid med arbeidslivet*, kan etableres med alle fakultetene som gir cand.theol.-graden. I et slikt samarbeid kan Den norske kirke definere bestemte krav til institusjonene for eksempel om innholdskomponenter i utdanningen, avklare spørsmål om forpliktelse på kirkens lære, formidle behov innen praktisk teologi og formidle menighetenes behov mer generelt.

6. Vurderinger med tanke på fremtidig organisering av KUN

KUN er i dag en liten institusjon med kun fem ansatte. Uten akkreditering vil KUN ikke kunne gi studiepoeng uten ved samarbeidsavtale med en akkreditert utdanningsinstitusjon. Dersom KUN ikke lenger er knyttet til PTS fordi PTS overføres Universitetet i Oslo, reises også spørsmålet om hvilket handlingsrom det vil være for KUN i Tromsø å samarbeide med store utdanningsinstitusjoner med et relativt lite fagmiljø som KUN er i dag. Tendensen blant høyskoler og universiteter ellers er at det etableres stadig større fagmiljøer. Dette etterlater spørsmål om hva som kan være et mulig robust fagmiljø for kirkelig utdanning og om det over tid er mulig å drive en praksis-orientert kirkelig utdanningsinstitusjon som KUN.

Siden 2002 har man kunnet ta fullt teologistudium i Tromsø, med master i religionsvitenskap, studieretning teologi ved Institutt for historie og religionsvitenskap og praktisk-kirkelig utdanning ved KUN. Dette studietilbudet ble i 2014 gitt en permanent godkjenning som betyr at Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo utsteder vitnemål om cand.theol.-grad ved fullført studieløp i Tromsø for den enkelte kandidat etter søknad. For disse studentene integreres KUN i studieløpet ved Institutt for historie og religionsvitenskap om en ønsker det. KUN har på tilsvarende måte utviklet et samarbeid med andre studieinstitusjoner om kirkelige utdanninger. Kirkerådet ser at ved siden av de nevnte, særskilte kirkelige funksjoner, har KUN en forholdsvis selvstendig akademisk uavhengighet som av KUN oppgis å være en forutsetning for et samarbeid med studiepoenggivende institusjoner.

KUNs praktisk kirkelige utdanning tilsvarende MF, PTS og Misjonshøyskolens integrerte og avsluttende praktikum. Studenter fra disse studiestedene, eller studenter fra andre studiesteder kan, i tillegg til teologistudenter ved Universitetet i Tromsø, ta KUNs praktisk kirkelige utdanning på PKI eller PKII nivå. Mange studenter ved KUN går på deltid og kombinerer studier med jobb.

En praksisorientert utdanning må stille store krav både til pedagogikk og teologisk refleksjon. En utfordring ved tverrfaglig kirkelig utdanning blir forholdet mellom en solid yrkes-/profesjonsidentitet på den ene siden og tverrfaglighet på den andre.

Dersom KUN overføres til det nye rettssubjektet vil Kirkerådet stå overfor slike spørsmålsstillinger som på sikt kan tenkes å måtte finne en løsning.

I dag ivaretar institusjonen KUN også andre oppgaver som står høyt på den helhetskirkelige dagsorden. Ser en på institusjonens målsetninger og gjennomførte tiltak de senere år vil mange av

disse være nært beslektet med mål og oppgaver som det arbeides med ellers i kirken. Eksempler her er arbeid med samisk kirkeliv, trosopplæring, språkundervisning for utenlandske ansatte, rekruttering og diakonale dagsseminar. Institusjonens kapasitet innen kirkefaglige disipliner og ikke minst representert ved sin tverrfaglige tilnærming gjør at virksomheten bør kunne anses å være aktuell også ved det tilfelle at en videre utvikling av den særlige kobling mellom kirke og academia i fremtiden skulle bli vanskeliggjort.

KUN og SKRs samarbeid omfatter bl.a. årlig fagkonferanse for samisk kirkeliv, fagbokutgivelse (2013), og bidrag ifm utvikling og gjennomføring av EVU-studium.

Strategiplan for samisk kirkeliv omtaler KUN blant annet i forbindelse med rekrutteringsrelatert forskning (s. 92) og kompetansehevingstiltak (s. 94-95). Strategiplanen legger til grunn at dette handler om nasjonale, helhetskirkelige anliggender.

7. Tilretteleggelsen av praksiselementet i presteutdanningen

Departementet reiser i høringsnotatet spørsmålet om man skal gjøre endringer i «tilretteleggelsen av praksiselementet i presteutdanningen.» Dette er et spørsmål som er nært forbundet med hensynet til å sikre den praktisk-teologiske utdanningens nærhet til praksisfeltet også innenfor en universitetsstruktur.

Et argument for at kirken overtar denne virksomheten er at det skapes tettere bånd mellom kirken og studentene som forbereder seg til kirkelig tjeneste. Videre vil den kirkelige instans som forvalter ordningen kunne sikre større likebehandling i finansieringen mellom de ulike teologiske studiestedene. En måtte da se for seg at Den norske kirke tok ansvaret både for praksisveiledning og skoleing av praksisveiledere, ev i nært samarbeid med fakultetene. Praksisveilederne måtte da tilbys felles samlinger, kurs og gjerne formell videreutdanning som «Den norske kirkes veilederkorps».

En slik endring ville etter Kirkerådets mening krevd en finansiering minimum tilsvarende 3 årsverk, samt midler til avlønning av praksisveiledere, praksistjeneste, kurs, samlinger etc.

Argumentet for å beholde ordningen slik den er i dag er at studiestedene har mulighet til selv å administrere praksiskontakt for emnene som inngår i graden og dra nytte av faglig utviklingen i et nært direkte samarbeid med arbeidsgivere i Den norske kirke - arbeidslivsnærhet for utdanningen.

Skal Kirkerådet eller Bispemøtet på vegne av rettssubjektet Den norske kirke ivareta praksiselementet i presteutdanningen vil det trolig medføre oppbygging av en administrativ funksjon som i dag ikke finnes. Midler til en slik funksjon måtte etter Kirkerådets syn ev sikres ved en økt statlig bevilgning, minimum 3 millioner kroner årlig.

8. Antall uteksaminerte kandidater

Uteksaminerte kandidater fra PTS – KUN 2009-2014

År	Prester PTS	Prester KUN	Andre KUN	Totalt prester	Totalt alle profesjoner
2009	9	2	2	11	13
2010	12 (13*)	6	4	18 (19*)	22 (23*)
2011	22	6	4	28	32
2012	10	3	1	13	14
2013	8	6	5	14	19
2014	9 (10*)	8		17 (18*)	

*Inkludert danske kandidater som har tatt tilpasningsprøver

Tabellen over antall uteksaminerte kandidater de senere årene viser et andelen prestestudenter ved KUN har vært høyere enn for de andre utdanningene hvert år og andelen studenter ved KUN har jevnt over vært forholdsvis stor.

Utkast til hørings svar

Organisering av praktisk-teologisk utdanning – etter et tydelig skille mellom staten og Den norske kirke

Kirkerådet viser til høringsnotat mars 2015 hvor departementet presenterer forslag til endringer i organiseringen av Det praktisk-teologiske seminar og takker for anledningen til gi sin uttalelse.

Saken ble behandlet av Kirkerådet på sitt møte 11-12. juni 2015 og er vedlagt protokollen fra samme møte.

Innledning

Kulturdepartementets forslag går i korthet ut på at virksomheten ved Det praktisk-teologiske seminar overføres til Det teologiske fakultet i Oslo mens virksomheten ved Kirkelig utdanningssenter i Nord overføres til Den norske kirke.

Fremtidig presteutdanning er av stor betydning for Den norske kirke. Kirken har et behov for å se til at teologisk utdanning, forskning og utviklingsarbeid blir godt ivaretatt, selv om staten har påtatt seg et ansvar for å finansiere utdanninger i Norge.

Det er i dag tre utdanningsinstitusjoner som tildeler cand.theol.-graden. Dersom organiseringen av PTS endres mener Kirkerådet Den norske kirke bør gjennomtenke sin relasjon til alle institusjonene med sikte på at informasjon og utviklingsbehov i kirken blir møtt med relevant utdanning og at relasjonene generelt sett bør styrkes.

Forslag om overføring av PTS til Universitetet i Oslo

Kirkerådet vil understreke betydningen av den nærheten PTS alltid har hatt til Den norske kirke, både gjennom hvordan institusjonen er ledet og styrt, men også med kirkelig involvering fra biskoper og kirkelige rådsorganer. I utdanning innen praktisk-teologiske disipliner som pastorallære, homiletikk, liturgikk, sjelesorg og forberedelser til og evaluering av praksis, er det viktig og naturlig med et nært samarbeid mellom fakultet og kirke. Ikke minst ved praksisorganiseringen hvor lokale praksisveiledere må gis tilstrekkelig kompetanse bør bispedømmerådene og biskopene være involvert.

Når Kirkerådet med dette støtter departementets forslag om at virksomheten ved PTS overføres til Universitetet i Oslo og innlemmes i Det teologiske fakultet, så vil Kirkerådet særlig vektlegge den mangeårige utviklingen hvor teoretiske og praktiske fag har blitt integrert i profesjonsstudiet, både ved Det teologiske fakultet, Misjonshøgskolen og ved Menighetsfakultetet. En innlemming av praktisk-teologisk utdanning også formelt ved cand.theol.-utdanningen ved Det teologiske fakultet kan sies å være et naturlig neste skritt, og Kirkerådet mener dette bør bidra til å opprettholde et godt utdanningstilbud ved fakultetet og gi gode rammer for faglig utvikling også i tiden fremover.

Kirkerådet merker seg de signaler som har vært gitt av Universitetet i Oslos ledelse om at det ikke foreligger planer eller ønsker om å endre tilbudet til presteutdanning ved Universitetet i Oslo og at det tvert om vil bli lagt godt til rette for videre utvikling av profesjonsutdanningen.

Fremtidig samarbeid mellom kirke og fakultet

Dersom PTS gis en ny tilknytningsform til Universitetet i Oslo i tråd med departementets forslag aktualiseres behovet for nærmere avtaler mellom Den norske kirke og alle de relevante universiteter og høyskoler med sikte på å bevare og utvikle de teologiske fakultetenes rolle i relasjon til Den norske kirke. Kirkerådet mener cand.theol.-graden må bevares som en seksårig integrert utdanning og institusjoner som tildeler cand.theol.-graden må sikres jevnlig informasjon om Den norske kirkes behov for teologisk kompetanse. Institusjonene bør også til enhver tid ha god kjennskap og forståelse for reform- og utviklingsarbeid som pågår i Den norske kirke og for de behov menighetene har for å løse sin oppgave med å vekke og nære det kristelige liv i soknet.

Kirkerådet mener et felles kontaktorgan mellom norske høyere utdanningsinstitusjoner og kirken, gjerne etter mønster av *Råd for samarbeid med arbeidslivet*, kan etableres. I et slikt samarbeid kan Den norske kirke definere bestemte krav til institusjonene for eksempel om innholdskomponenter i utdanningen, forpliktelse på kirkens lære og praktisk-teologiske utviklingsbehov.

En bør også se nærmere på om kirkens ledelse kan være representert i fakultetsstyret, tilsetningsutvalg, læreplanutvalg og liknende.

Forslag om overføring av KUN til rettssubjektet Den norske kirke

Departementet beskriver i høringsnotat at Kirkelig utdanningssenter i nord har en særskilt begrunnelse og funksjon knyttet til nordnorsk kirkeliv. Høringsnotatet vektlegger KUNs innsats for rekruttering til kirkelig utdanning og kirkelige stillinger, KUNs praktisk-kirkelige kompetanseutvikling og den betydning KUN har for samisk og kvensk kirkeliv. Kirkerådet registrerer også at bispedømmeråd, Samisk kirkeråd og ulike instanser utenfor og innenfor kirken deltar i samarbeidsprosjekter med KUN.

Kirkerådet er enig med departementet om at slike særskilte forhold bør tillegges vekt i vurderingen av organisering av virksomheten ved KUN i fremtiden.

Kirkerådet støtter departementets forslag om at virksomheten ved KUN overføres til det nye rettssubjektet for Den norske kirke.

Siden 2002 har man kunnet ta fullt teologistudium i Tromsø, med master i religionsvitenskap, studieretning teologi, ved Institutt for historie og religionsvitenskap UIT og praktisk-kirkelig utdanning ved KUN. Dette studietilbudet ble i 2014 gitt en permanent godkjenning som betyr at Det

teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo utsteder vitnemål om cand.theol.-grad ved fullført studieløp i Tromsø for den enkelte kandidat. En alternativ tilknytningsform for KUN er Universitetet i Tromsø ved Institutt for historie og religionsvitenskap. Alternativet er ikke gitt mye omtale i høringsdokumentet og Kirkerådet legger derfor til grunn at en slik løsning ikke synes å være aktuell.

I tillegg til et nært samarbeid mellom KUN og Universitetet i Tromsø har KUN på tilsvarende måte utviklet et samarbeid også med andre studieinstitusjoner om kirkelige utdanninger. Kirkerådet ser at ved siden av den ovenfor nevnte, særskilte forhold, har KUN en forholdsvis selvstendig akademisk uavhengighet som antas å være tjenlig for et samarbeid med UIT og de andre studiepoenggivende studiestedene. Kirkerådet ønsker at dette videreføres.

Økonomisk-administrative konsekvenser

Dersom KUN overføres rettssubjektet Den norske kirke vil det være under forutsetning av at KUNs faglige portefølje videreføres på dagens nivå. Med kun fire fagstillinger fordelt på fire kirkelige fag mener Kirkerådet at sårbarheten tilsier at KUN bør styrkes med ytterligere en faglig stilling for å kunne styrke det tverrfaglige miljøet og for å drive kirkelig utviklingsarbeid. Antall uteksaminerte studenter ved KUN tilsier også at grunnbevilgningen må økes for at de senere årenes studentall skal kunne opprettholdes og ev økes.

PTS har frem til i dag ivaretatt en del av KUNs administrative funksjoner. Kirkerådet mener at KUN ved overdragelse til Den norske kirke må ha en tilstrekkelig økonomi for administrative støttefunksjoner dersom senteret i fremtiden skal kunne ha en relativt selvstendig funksjon som i dag.